

Ry Mølle

Vandmølle, kornmølle.

I 1881 blev der træsliberi, som producerede træmasse til papirfabrikation. I 1898 omdannet til træskofabrik. Omkring 1915 var træskohåndværket forsvundet fra egnen. Træskoproduktionen ophørte i 1926. Fra 1936 til 1994 var der konfektionsfabrik. Konfektionsfabrikken Webmore vedblev at eksistere ved Ry Mølle frem til 1994. Herefter blev bygningerne efter en omfattende renovering indrettet til lejligheder og erhvervslejemål. I dag ejer godsejer Peter Arnold Busck, Ry Nørskov Gods, Ry Mølle.

Turbinehuset

Turbinehuset er fra 1881 og det producerer stadig el.

Ålekisten var ejet af kongen.

Havnen og bådene

Hjejleselskabet sejler på Ry. I 1923 blev sejladsen overdraget til et lokalt selskab, men i dag er det en del af Hjejleselskabet. De har bl.a. båden "Turisten" og "GI. Turisten", som er museumsbåd.

Knudsø

Knudsø er en østjysk sø, som ligger umiddelbart nord for Ry. Den er 191 ha stor, har dybder på op til 29 m og har en middeldybde på 13,4 m. Den er således en af Danmarks dybeste søer.

Knudhule Badehotel

Hotellet er i sin tid projekteret og bygget af Sognepræsten i Tulstrup, Ernst Wienberg, og indviet i 1936 under navnet Tulstrup Ungdomsherberg. Det blev drevet som vandrehjem frem til 1971, dog afbrudt af 2. verdenskrig, hvor tyskerne i flere omgange lagde sin hånd på ejendommen.

Imellem 1971 og 1997 er ejendommen handlet flere gange, men i hele perioden drevet som vandrehjem, ellers vandrehjemslignende aktivitet.

I 1997 Køber Hans Korsgaard ejendommen og i hans besiddelse bevæger stedet sig væk fra den oprindelige vandrehjemstanke, over mod en mere blandet drift, hvor både værelsesudlejning, hytteudlejning og kursusdrift bliver en del af forretningsområdet. I 2001 melder Knudhule sig endeligt ud af vandrehjemsforeningen, efter mere end 65 års medlemskab i 2013 overtages driften og ejerskabet af Dean Jespersen & Anders Kastrup, stedet skifter navn til Knudhule Badehotel, hvilket er et udtryk for nye tider, hvor man bevæger sig mod mere restaurant, selskabs & hotel drift, med fokus på god mad, vin og godt værtskab.

Javngyde og Ravnsø

Landsbyen Jaungyde er meget gammel. Den første skriftlige optegnelse med navnet Jaungyde stammer fra 1375, men landsbyen er sandsynligvis flere hundrede år ældre og hører til de ældste bebyggelser - før vikingetiden.

Vurderingen af Jaungydes alder skyldes navnet, som er afledt af naturgivne betingelser: Den første del af bynavn et "Jaun" menes at stamme fra ordet jævn - som i en jævn strøm i et ålbø. Efterstavelsen "gyde" kan være en parallel til det islandske ord "Gjota", der betyder fordybning eller rende. Ud fra den betydning er Jaungyde en bebyggelse i en dal med et jævnt ålbø. Og det passer godt med Jaungydes beliggenhed vest for Hylling bakke og med bækken der løber jævnt gennem byen.

Man kan nemt forestille sig, at Jaungyde var et godt sted at placere en bebyggelse. Den putter sig i læ af bakker på alle sider, der er frisk ferskvand fra bækken, der er masser af træ og byggematerialer i skovene, der er en sø med fiskemuligheder og der er både agerjord og eng i nærheden af landsbyen.

Ravnsø er 180 ha stor og er beliggende mellem høje, skovklædte skrænter. Sø bassinet er et dødishul, der ligger i tunnel-dalen mellem Aarhus og Ry, og der er betydelige dybder på 25-30 m. Søens største dybde er omkring 34 m og er dermed Danmarks næst dybeste sø, kun overgået af Furesø på Sjælland (38 m). Søens afløb findes i vestenden og fører til Knudsø, som indgår i Gudenåsystemet.

Låsby Kro. K R O E N S H I S T O R I E: Allerede i året 1734 får Låsby Sogns første kromand Christian Gylling tildelt Kongelig Privilegeret Bevilling til krodrift. Kroens historie i de første 100 år står desværre uvis hen, men der er papirer på, at gårdejer Rasmus Sørensen d. 9. oktober 1834 overtog bevillingen til at drive værtshus og kroophold for rejsende. Især handelsmænd benyttede sig af krogården og store handler fandt sted på gårdspladsen, da den lå strategisk godt i forhold til de store markeder i Randers, Hjallerup og Skanderborg. Derfor var længerne i den tilknyttede gård indrettede som staldpladser for de handlendes dyr, mens man overnattede i stuehuset i rum med op til fire dobbeltsenge i hvert værelse.

Den gamle krogård er i dag revet ned. I statten blev den nye kro forpagtet ud til Anton Sabro, som blandt andre er far til den socialdemokratiske folketingsmand Peter Sabro, men senere blev den solgt i 1870'erne. Det må have været en mager periode for kromænd, for papirerne tyder på, at kroen har skiftet hænder flere gange, inden den i 1880'erne blev solgt til Christian Sørensen og hans kone.

Christian Sørensen og hans kone var dygtige og skabte sig en god forretning på kroen. Omkring århundredeskiftet var de derfor de første til at få en telefon i Låsby. Vidunderet trak mange nysgerrige lokale til kroen for at betragte apparatet. Efter mange gode år, blev kroen solgt igen i 1905. Frem til depressionen i 30'erne skiftede kroen hænder nogle gange, men det var først da der kom en kromutter til, at der kom godt gang i forretningen igen. Maren Jensen, enlig mor til syv, købte kroen i 1934. Sammen med hendes hotelkøkkenuddannede datter Johanne, lykkedes det at skabe en god forretning.

I en alder af 76 år trak Maren sig tilbage og overlod i 1960 driften af kroen til sine to døtre Anna Jensen og Dagny Poulsen. Kroens drift og traditioner fortsatte, men da pladsen blev for trang blev der i 1970 udvidet med en ekstra etage over krosalen med plads til ekstra værelser. Kroen var en god forretning, da de solgte den videre til Dagnys søn Niels Poulsen og hans kone Lena. Dermed var det 3. generation, som pr. 1. november 1972, stod for driften. Igen var det en kromand ved roret, og Niels Poulsen var en energisk en af slagen.

Derfor var det også et stort chok for både gæster og medarbejdere, da Niels Poulsen gik bort i sommeren 2009. Han var jo en stor del af kroens sjæl. Lena Poulsen kørte kroen videre i en tid med hjælp fra hendes børn og kroens personale, indtil hun tog en administrerende direktør ind i vinteren 2009. Siden da har der været skiftende kroværter, men Lena Poulsen har hele tiden været ansigtet udadtil og den primære drivkraft på kroen.

I april 2015 gav Lena Poulsen ansvaret for kroen videre til Peter Have. Efter 44 år med Lena ved roret, er det nu Peter, som driver Låsby kro og Hotel. Lena har dog stadig sin daglige gang i de hyggelige lokaler.

Ry by: Indbyggertallet er ca. 5.700.

Ry kirke

Ry Kirke er indviet den sidste søndag i 1909, og kunne derfor fejre 100-års fødselsdag søndag d. 31. oktober 2009. Initiativtagerne var den dengang nyoprettede kvindeforening, som senere blev til Dansk Kvindesamfund. Ry Kirke blev derfor i begyndelsen kaldt "kvindernes kirke".

Kirken er tegnet af arkitekt S.F. Kulmel og blev primært bygget af lokale håndværkere. Poul Steffensen, som er begravet på Ry Kirkegård, udførte og skænkede altertavlen til kirken.

Mølleskolen

En privatskole opstod i et hus på Fredensvej nær baneoverskæringen, og der kom hurtigt så mange elever, at der måtte bygges et rigtigt skolehus på Klostervej. Det blev også hurtigt for lille, og i 1896 kunne de 90 elever tage helt nye bygninger i brug ved Skanderborgvej - der, hvor Mølleskolen ligger i dag.

En af de mest markante lærere var skolens førstelærer Peder Kristian Fjeldsted.

i mange år var han formand for Ry Håndværker- og Borgerforening og for menighedsrådet ved den nye kirke. Han sad også i sognerådet i tre perioder og var en af hovedkræfterne bag oprettelsen af Ry og Omegns Turistforening. Og så tog han initiativ til en skolehave. Den dyrkede han sammen med eleverne, så de kunne lære noget om natur og planter. Fjeldsteds Have har siden sidst i 1990'erne været skovkirkegård mellem Ry Kirke og Kildebakken.

Fjeldsted søgte også sognerådet om at få noget jord ved skolen til lege- og idrætsplads, men sognerødderne sagde nej. Det lod Fjeldsted sig nu ikke slå ud af; han købte selv arealerne og tilbød sognerådet, at de måtte få dem gratis.

Det blev dog Håndværker- og Borgerforeningen, der overtog arealerne. Men Fjeldsted fik vedtaget en servitut om, at de aldrig måtte sælges eller pantsættes og at de skulle benyttes som legeplads for skolens elever.

Mange år senere - i 1947 - solgte Håndværker- og Borgerforening arealerne til Ry Kommune, og Fjeldsteds deklaration blev aflyst i 1993. Skolen har ændret navn fra Ry Folke- og Realskole til Mølleskolen, og den er en af Danmarks største folkeskoler med næsten 1000 elever. (979)

Hovedgaden

Jernbanen og stationen

Jernbanen Skanderborg-Silkeborg åbnede i 1871.

Ry Højskole

Ry Højskole åbnede i 1892.

Sclerosehospitalet

Ry Sanatorium, Klostervej 136 -- ca. 1950

Sanatorierne i Ry og Silkeborg blev oprettet i 1903 af Nationalforeningen til Tuberkulosens Bekæmpelse. Kvinderne kom til Ry, mændene kom til Silkeborg.

Ry Sanatorium havde fra starten 22 sengepladser, men udvidedes senere til 40 senge. Leder blev dr. med. Kristen Isager, der som en af tuberkulosebekæmpelsens pionerer lagde grunden til sanatoriets gode renommé. Kristen Isager var overlæge på Sanatoriet indtil 1934, hvor han faldt for aldersgrænsen. Han efterfulgtes af sin søn Jens Karsten Isager fra 1934 til 1936, hvor denne blev overlæge ved Ålborg Amtssygehus' tuberkuloseafdeling.

Gudensø: Lige nord for den store Mossø ligger Gudensø, som gennemstrømmes af Gudenåen. Hvordan kom søen til at hedde Gudensø og åen Gudenå? Navnet Gudenåen, eller blot "Guden", som den hed oprindeligt, hører til de ældste å-navne i Danmark. Disse navne bestod kun af et led. Først senere, i løbet af 1600-tallet blev "å" tilføjet Guden, så den begyndte at få det navn, vi kender i dag: Gudenåen.

Mossø:

Mossø ved Skanderborg er Danmarks fjerdestørste og Jyllands næststørste sø. Areal 16,9 km² = 1.690 hektar.